

RINGSTED OG SLAGELSE MØNTER

Et Par bevarede Møntrækker viser, at der i det 11. Aarhundrede er slaaet Mønt i to af Amtets Byer, i Ringsted¹⁾ og i Slagelse. En af de ældste Mønter bærer paa Forsiden Omskriften +CNVTR EXAGN d. e. cnut rex anglorum, Knud Anglers Konge, om et Kongebillede med spids Hjælm og Scepter (Fig. 1). Bagsiden bærer Omskriften +VLF·O·NRICZTA om et Kors med Vinkelmærker. Da Mønten pranger med engelsk Kongetitel (blot med Stavefejl agn for ang) og er af en almindelig angelsaksisk Type, der kun er afvigende ved et T i tredje Korsvinkel, antog man i tidligere Tid, at Mønten var præget i England, skønt *ricsta* egentlig ikke passer til noget kendt Sted i England²⁾; en Møntmester Ulf er hjemmehørende i Canterbury, York og Lincoln under Ethelred og i Lincoln under Edward Bekender, men Navnet forekommer ellers ikke fra Knuds Kongetid. Mønten er derfor sikkert med Rette af Hauberg henført til Ringsted³⁾, idet Ulf under Hardeknud slog Mønt i Slagelse; engelsk Kongetitel og Mønttype er

-
- 1) A. G. Hassø har i Bidrag til Ringsted Købstads Historie indtil Aar 1600 (Ringsted 1922) S. 36-42 viet et særligt Kapitel til: „Da der blev slaaet Mønt i Ringsted“.
 - 2) B. E. Hildebrand, Anglosachsiske mynt. Stkh. 1881. S. 289 Nr. 3067 (Ricebyrig?)
 - 3) P. Hauberg, Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. S. 195, Tab. III 37.

ikke ualmindelig i denne Tid, hvor det var Angelsaksere, der skar Møntstemplerne. Mønten kendes kun i et enkelt Eksempplar i Kungliga Myntkabinetet, Stockholm; det er gennemboret og har vel altsaa været baaret i Snor om Halsen. — En anden Mønt, der ogsaa kun kendes i et enkelt Eksempplar fra et større Fund i Valby ved Roskilde, har paa Forsiden en forvirret Omskrift (†IIIIIRVIIOVNVI) om et Brystbillede med Scepter. Bagsiden har Omskriften †VLI FON RIC ZTA delt af et stort Kors. Ogsaa denne Mønt er af en almindelig engelsk Type, blot med et tilføjet Scepter (Fig. 2). Forsiden genfindes netop paa samtidige Slagelsemønter og selve den forvirrede Omskrift har øjensynlig den nedennævnte Slagelsemønt (Fig. 3) til Forudsætning. Det har vel været en hjemlig Stempelskærer, som ikke kunde stove, der har skaaret Stemplerne til denne og flere i det følgende nævnte Mønter. *Ulf* er let genkendelig for den førnævnte Møntmester *Ulf*; *on* vidner om angelsaksisk Sprogbrug; *ricsta* svarer vel nogenlunde til *Ringstadir*; den begrænsede Plads tillader jo ikke at skrive Navnet helt ud; *n* udelades jævnligt, saaledes skrives LVDI for LVNDI. — Det er uvist, om der er slaaet Mønt i Ringsted under de følgende Konger, men fra Knud den Hellige, Oluf Hunger og Erik Ejegod foreligger atter Mønter med Ringsteds Bynavn.

En af de ældste *Slagelse-Mønter*, Fig. 3, har paa Forsiden i Stedet for Kongenavnet †INNOMIINE DEIPATRI og Brystbillede med Scepter ganske som Mønten (Fig. 2) fra Ringsted. Bagsiden har Omskriften †BRIHRICONS LAHL omkring et Kors, en Bagsidetypen, som ogsaa er ren engelsk. Stave-

maaden *Brihric* forekommer ogsaa paa en Knud den Stores Mønt fra Lincoln, men iøvrigt er det sikkert Stavefejl for det almindeligt forekommende Navn Brihtric. *H* i dette Navn og i Stednavnet Slahl(øse) gengiver efter angelsaksisk Stavemaade det bløde *G* (saaledes ogsaa i Kongenavnet Magnus). I Forsidens Omskrift er det uvist, om PATRI i Stedet for PATRIS skyldes Mangel paa Plads eller Kendskab til Latinen. At Mønten sloges „i Gud Faders Navn“ svarer til middelalderlig from Tænke-maade; Penge var jo i sig selv noget Djævelens Værktøj, der haardt havde kristelig Vielse nodig. Derfor forekommer jævnlig slige Omskrifter, men ret enestaaende er Bibelcitaterne paa den anden Slagelse-Mønt (Fig. 4), der paa Forsiden har + IN PRINCIPIOERADFABVMI omkring et Kongehoved med Scepter og paa Bagsiden +EDFARBVMERADAPADII omkring en Figur, som vistnok var Mærke for Tre-enigheden. Trods Stavefejlene er Begyndelsesordet fra Johannesevangeliet let genkendelige: In principio erat verbum et verbum erat apud deum: I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud. At Mønten hører hjemme i Slagelse, fremgaar af, at Møntens Bagside ogsaa er præget sammen med Forsiden af den foregaaende Mønt (Fig. 3).

En Omskrift med samme Paakaldelse som paa Mønten Fig. 3 omend med andre Unøjagtigheder i Stavningen + INOMINEDIPATRIAIIO: (Fig. 5) forekommer om Fremstillingen af Guds Haand, der strækker sig velsignende ned fra Skyen mellem tre Kors. Bagsiden af Mønten har forvirret Omskrift +EOVCII:EXGVEEOC:IEII eller + EOVCNFIIOC+EVFEI:I) omkring 5 Kors. — Den

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

sidste Bagside foreligger præget sammen med en Forside af engelsk Type (som Fig. 1), men med forvirret Omskrift + EFOVE + CIE:ON. (Fig. 6).

Fra Hardeknud foreligger en Mønt med Omskriften + HARDACNVTRXI (Fig. 7). I Midten er RLLP stillet omkring et Midterkors. Bagsiden bærer Omskriften + VLFONSLAHLOV: omkring et Kors med L i tredje Vinkel. Mønten foreligger i flere Varianter med forvirrede Omskrifter; en af disse har paa Forsiden
R L L P
E V E A (Fig. 8) omkring X i Midten og Bagsideomskriften + VLFMONVTA: ISLAONLO, der er lidt forvansket for *ulf monetarius in Slahlo(sia)*. Som Sofus Bergsøe har gjort opmærksom paa,¹⁾ skal der i Forsidens Felt læses rex-lex-lux-pax; denne korsstillede Indskrift er benyttet flere Steder, saaledes i Benediktinerklostre, og de fire Ord er sammenstillede i et Vers som Gravskrift over den hellige Angilbert, Karl den Stores Paladin, som døde 814.

Møntmesternavnet Ulf fører ogsaa nogle andre Mønter med ulæselige Forsideomskrifter hen til Hardeknuds Kongetid. En Mønt, der kun kendes i et enkelt Eksempel i Stockholm, har CIRNTICNOC-N (Fig. 9) omkring et Brystbillede med Scepter efter engelsk Type. Bagsiden bærer + VLF: MONE: ISLA: omkring et Treenighedsmærke, som ellers kendes fra de samtidige Roskildemønter. — Forsiden er ogsaa præget sammen med en Bagside, der har et Kors efter engelsk Type, men flere varierende forvirrede Omskrifter, en af disse har dog tydelig Navnet Ulf: + VLFMO: VONOIAL (Fig. 10); 2. og 4. Korsvinkel er mærket med o og l. — Denne Bagsidetype er end-

¹⁾ Aarbøger f. n. Oldk. 1882, S. 273.

videre forenet med en anden engelsk Mønttype (jfr. Figur 6) med forvirret Omskrift. Et enkelt Eksempplar fra Bonderup Fundet har + IVDIOIXIIIVIOII (Fig. 11) om Brystbillede med spids Hjelm og Scepter; Bagsiden har + VLFINSLAHLVS.

Fra *Magnus den Gode* har vi et enkelt Eksempplar af en Mønt af engelsk Type med tydeligt Kongenavn + MAHNVSREX (Fig. 12) omkring Brystbillede med spids Hjelm og Scepter. Bagsideomskriften er + ðOR LEFIONCISLAI; Thorleif, som Navnet vel skal være, er ellers ukendt; *ci* antyder maaske *civitas*; det er i hvert Fald en usædvanlig Tilføjelse til Bynavnet. — I Stockholm forefindes ligeledes i et enkelt Eksempplar en Mønt af samme Forsidetype, men raat udført og med meningsløs Omskrift. Bagsiden bærer en Firkant, delt paa Kryds og paa Tværs og derom + INOMII NDOIIIVIIA (Fig. 13), der sikkert skal betyde *in nomine domini amen*, den fromme Paa-kaldelse, som jo er ejendommelig for Slagelse-Mønterne.

Den Slagelse-Mønttype, som prægedes af Ulf under Hardeknud, er øjensynlig vedblivende slaaet under Magnus og Sven Estridsen uden at Kongenavnene er genkendelige i de forvirrede Omskrifter, og ligeledes ændredes Typen lidt efter lidt. Den korsstillede Indskrift blev til .∴. eller ox stillet fire Gange omkring Midtkorset. I Bagsidekorsets Vinkler anbragtes flere Bogstaver L D +, L V +, L O +.

Prøver paa de mange Varianter (der kendes henimod 40) er gengivne i Fig. 14 og 15. Kun en enkelt Mønt fra et pommersk Fund, nu i Berlin, har tildels læselig Overskrift + ðYREILONLALA, der sandsynligvis skal betegne Thurleif on sla(glose).

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

En Række Mønter ogsaa fra Sven Estridsens lange Kongetid har Hauberg med større eller mindre Sandsynlighed henført til Slagelse i Tilknytning til de nærmest foregaaende Mønter. De er gengivne her, Fig. 16—22. Forsiden til Fig. 16 med det ejendommelige Kors hører ellers hjemme i Roskilde, men Bagsidens Kors med Fugle i Vinklerne viser hen til den ovennævnte Slagelse Mønttype, hvorefter enkelte Varianter ogsaa har en Fugl som Vinkelmærke. — Mønten Fig. 17 har et Brystbillede med Korsstav og en ejendommelig Hovedbeklædning. De mange paa denne og paa andre af Sven Estridsens Mønter, er utvivlsomt det græske Bogstav, der sammen med Λ betegner Begyndelse og Ende; det har vel været betragtet som et mystisk og helligt Tegn. Bagsiden er af Slagelsetypen. — I Mønten Fig. 18 er Forsiden af Slagelsetypen forenet med en Type med Ankerkors, og denne Bagside fører mulig en anden Mønt (Fig. 19) til Slagelse; Haanden med 2 Nøgler, hvis Kamme danner Bogstaverne $\exists$ og $\mathfrak{R}$, er en Fremstilling, der er laant fra Triers Mønter. Fremstilling med Ankerkors hører dog ogsaa hjemme i Odense, saaledes at Henførelsen til Slagelse er usikker. — Bagsiden til Fig. 20 er oprindeligt en engelsk Type fra Knud den Store, der hyppigere forekommer i Danmark paa Lundemønter fra Hardeknud og Magnus. — Bagsiden til Fig. 21 viser en meget barbariseret Fremstilling, maaske af 2 Nøgler. — Fig. 22 er særlig interessant ved at have Omkrifter med Runer, der desværre er fuldstændig forvirrede: thi $\mathfrak{a}$ kr i inmi i li r og Bagsiden: thkrmlu ebkinki.

Mønterne fra Harald Hen viser et afgørende Brud

med Fortiden i deres gode og tydelige Præg. Der kendes 2 Varianter af en Slagelse Mønt med Navnet H ARAL DRE (eller HAR LDR) ved Forsidens Kongebillede og †·ATSOR·ISLAH (eller †·ATSOR·ISLAI) omkring Midtkorset paa Bagsiden (Fig. 23). Ganske det samme Udseende har de Mønter, som Esbern og Esger samtidig slog i Roskilde. — Typen ændredes kun lidt under Knud den Hellige, fra hvem der foreligger i det mindste ti Varianter, de fleste slagne af den samme Møntmester, som dog nu kalder sig

26

27

28

29

ATSVR, nogle enkelte bærer Navnene MANNI (Fig. 24) og ØVRBERN. — Under Kong Knud var Møntsmedjen i Ringsted atter i Virksomhed. De her prægede Mønter var ganske som Slagelsemønterne; der foreligger otte Varianter udmøntede af ALFVART eller ALFVORD (Fig. 26). — Alfvord slog Mønten uændret ogsaa under Oluf Hunger, som et enkelt bevaret Eksempel med Kongenavnet ·OLAF·REX· (Fig. 27) viser. Fra Slagelse kendes ogsaa kun en enkelt Mønt fra denne Konge, præget af FLÆVR (Fig. 28). — Under Erik Ejegod ændredes den sjællandske Mønttype; der kendes ingen Mønter fra Slagelse, og kun en enkelt fra Ringsted med †·ERIC : REX· om et Kongebillede

og †ALFPARD : IRI (Fig. 29) eller †ALVARD : IR·I : omkring et pynteligt Kors. — Og dermed er Slagelses og Ringsteds korte Mønthistorie til Ende. I det trekvart Aarhundrede, Virksomheden bestod, var der en vis Overensstemmelse i Præget paa de Mønter, der sloges i de to Byer. Fra Kong Niels' Tid samledes al Udmøntning for Sjælland i Roskilde, og her fortsattes, indtil den gamle danske Penning i Midten af det 14. Aarhundrede var blevet et værdiløst Kobberstykke.
